

การสร้างแนวทางเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นบูรณาการความรู้ สู่ความยั่งยืนบนฐานชุมชน*

DEVELOPING INTEGRATED APPROACHES FOR LOCAL EDUCATION ENHANCEMENT TOWARD COMMUNITY-BASED SUSTAINABILITY

ภูวดล ชมช่วยธานี^{1*}, ขจรศักดิ์ ศิริมัย², ทนง ทองภูเบศร์²

Phuwadon Chomchuytane^{1*}, Kajohnsak Sirimai², Thanong Thongphubate²

¹วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ประจวบคีรีขันธ์ ประเทศไทย

¹Rattanakosin College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Wang Klai Kangwon Campus,

Prachuap Khiri Khan, Thailand

²วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

²Rattanakosin College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology, Rattanakosin Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: phuwadon.cho@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นในสังคมไทยปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบูรณาการความรู้ จากหลายสาขา ตลอดจนความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น และนำมาออกแบบเป็นแนวทางเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 - 2570 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยมุ่งเน้น การยกระดับคุณภาพผู้เรียน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา และการส่งเสริมชุมชนให้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างมีทิศทาง บทความอาศัยวิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร และเปรียบเทียบนโยบายระดับชาติและท้องถิ่น เพื่อนำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาเชิงบูรณาการที่ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) การยกระดับคุณภาพวิชาการของผู้เรียน 3) การส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 4) การพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา ทั้งนี้ ยังได้เสนอกระบวนการบูรณาการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการศึกษา การติดตาม และการประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน ผลการสังเคราะห์ พบว่า การบูรณาการความรู้กับบริบทของชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการศึกษา เพิ่มโอกาสการเรียนรู้ และสร้างพลังขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืนในระยะยาว บทความจึงเสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น และเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง บทความนี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาท้องถิ่นที่ไม่เพียงแต่ยกระดับคุณภาพของผู้เรียน แต่ยังเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การศึกษาท้องถิ่น, การบูรณาการความรู้, ความยั่งยืนบนฐานชุมชน, การพัฒนาการศึกษา, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The development of local education in contemporary Thai society necessitates the integration of knowledge from multiple disciplines, as well as collaboration among all community sectors, to promote quality learning and achieve sustainable development. This article aims to synthesize concepts, theories, and research pertaining to local education development, and to design an integrated approach aligned with the Local Education Development Plan (2023 - 2027) and the 13th National Economic and Social Development Plan. The focus is placed on enhancing learner quality, establishing educational collaborative networks, and promoting meaningful community engagement in driving educational development. The article utilizes documentary analysis, synthesis, and comparative examination of national and local policies to construct an integrated development framework encompassing four dimensions: 1) School-based educational management, 2) Enhancement of learners' academic quality, 3) Promotion of desirable characteristics, and 4) Development of educational networks. Furthermore, this article proposes a four-stage integration process comprising planning, implementation, monitoring, and evaluation to ensure systematic and transparent implementation. The synthesis reveals that integrating knowledge with community contexts strengthens educational capacity, expands learning opportunities, and generates momentum toward long-term sustainability. This article therefore proposes policy guidelines to serve as a framework for local education development and to produce outcomes that effectively respond to community development needs. This article reflects that local education not only improves learners' quality but also strengthens communities, leading to stable and sustainable local development.

Keywords: Local Education, Knowledge Integration, Community-Based Sustainability, Educational Development, Development Framework

บทนำ

การศึกษาท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาไทยให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นระดับการจัดการศึกษาที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด และมีศักยภาพในการสะท้อนปัญหา ความต้องการ และความคาดหวังของชุมชนโดยตรง ตามหลักการกระจายอำนาจด้านการศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับบทบาทในการจัดและสนับสนุนการศึกษาในทุกระดับอย่างเป็นระบบภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมุ่งให้โรงเรียนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่บูรณาการทรัพยากรจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ แก่เด็กและเยาวชน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ระบบการศึกษาท้องถิ่นเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพผู้เรียน ความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ความพร้อมด้านทรัพยากร การจัดการศึกษาจึงไม่อาจดำเนินไปด้วยวิธีการแบบแยกส่วนหรือมิติเดียว แต่จำเป็นต้องใช้แนวคิดเชิงบูรณาการ (Integration) ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ กระบวนการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันในระดับระบบ ตามแนวคิดของ Fullan, M. ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาจะเกิดขึ้นได้จริงเมื่อหน่วยงานทุกระดับทำงานเชื่อมโยงกันภายใต้เป้าหมายร่วมกันและมีระบบสนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ แนวคิดแบบบูรณาการทวีความสำคัญยิ่งขึ้นในบริบทท้องถิ่นไทย ซึ่งมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม การจัดการศึกษาจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้การพัฒนาบังเกิดผลที่เหมาะสมต่อบริบทพื้นที่ (Fullan, M., 2021)

แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 - 2570 ได้ระบุทิศทางสำคัญของการพัฒนาการศึกษาไว้หลายประการ อาทิ การยกระดับคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาครู การเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชน และการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based Education) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) ขณะเดียวกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญของการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเช่นกัน การบูรณาการทั้งสองนโยบายระดับชาติ จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของการศึกษาท้องถิ่นไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายสนับสนุนอย่างชัดเจน แต่การดำเนินงานด้านการศึกษาท้องถิ่นยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น การบริหารจัดการที่ยังไม่สอดคล้องระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่ยังไม่เป็นระบบ ความเหลื่อมล้ำ ด้านทรัพยากร ตลอดจนระบบติดตามและประเมินผลที่ยังไม่สามารถสะท้อนผลลัพธ์เชิงคุณภาพได้อย่างแท้จริง นักวิชาการไทย เช่น กิริยณภา หนูอินทร์ ชี้ว่า การจัดการศึกษาท้องถิ่นในประเทศไทยยังขาดความเป็นเอกภาพเชิงระบบ (Systemic Coherence) ทำให้โรงเรียนจำนวนมากดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำ และไม่สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงคุณภาพที่ยั่งยืนได้ (กิริยณภา หนูอินทร์, 2562)

ในขณะเดียวกัน องค์การระหว่างประเทศ เช่น OECD และ UNESCO ได้เสนอกรอบแนวคิดด้านการพัฒนาการศึกษาในยุคใหม่ที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาซับซ้อน การทำงานร่วมกัน และความสามารถด้านดิจิทัล แนวคิดเหล่านี้มีความสอดคล้องกับบริบทไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ท้องถิ่นที่กำลังเผชิญความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีแบบพลวัต ถึงกระนั้นงานวิจัยในประเทศไทยยังขาดกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่สามารถเชื่อมโยงมิติการบริหารการศึกษา คุณภาพผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ (OECD, 2020); (UNESCO, 2020) นักวิชาการไทย เช่น สุวิมล ว่องวานิช ชี้ว่า การพัฒนาการศึกษาไทยส่วนใหญ่มักดำเนินไปแบบ “แยกส่วน (Fragmented)” ทำให้ไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพได้ในระยะยาว นอกจากนี้ ระบบการจัดการศึกษาท้องถิ่นมักเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานตามนโยบายหลายประการไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในทุกพื้นที่ (สุวิมล ว่องวานิช, 2563)

ด้วยเหตุนี้ การสร้างกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงทฤษฎีสากล ผลการวิจัยไทย นโยบายระดับชาติ และองค์ความรู้จากท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างแนวทางที่ครอบคลุมทั้งมิติการบริหาร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชน แนวทางดังกล่าวจะทำให้สถานศึกษาท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ มีความยืดหยุ่น และมีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน ดังนั้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น และนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทพื้นที่ของประเทศไทย โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) การยกระดับคุณภาพวิชาการของผู้เรียน 3) การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 4) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา รวมถึงกระบวนการบูรณาการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดการศึกษา การติดตาม และการประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อมุ่งสร้างระบบการศึกษาท้องถิ่นที่มีความยั่งยืนและตอบสนองต่อการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

กรอบแนวคิดการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการ

การกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยฐานคิดทางวิชาการที่ครอบคลุมทั้งมิติทฤษฎีสากล นโยบายระดับชาติ และองค์ความรู้จากงานวิจัยไทย โดยกรอบแนวคิดดังกล่าวควรสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยด้านโครงสร้าง ระบบ และปฏิบัติการในระดับพื้นที่อย่างมีเอกภาพ (Systemic Alignment) ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษาตามบริบทท้องถิ่นไทยที่มีความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม การวางกรอบแนวคิดเช่นนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่ ทั้งในด้านการบริหารสถานศึกษา การสนับสนุนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

1. แนวคิดการบูรณาการ (Integration)

แนวคิดการบูรณาการเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาระบบการศึกษาในยุคใหม่ โดย Fullan, M. อธิบายว่า การปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จได้ต่อเมื่อเกิดพลังร่วมเชิงระบบ (System-wide Coherence) ซึ่งเกิดจากการทำงานสอดประสานระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ไปจนถึงผู้ปกครองและชุมชน ความเป็นระบบดังกล่าวไม่อาจเกิดขึ้นได้จากการดำเนินงานแบบแยกส่วน หรือการปรับปรุงบางองค์ประกอบเพียงลำพัง แต่ต้องเป็นกระบวนการบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดการเรียนรู้ การติดตาม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (Fullan, M., 2021) กรอบคิดของ OECD เสริมว่าการพัฒนาการศึกษาในยุคปัจจุบันต้องยึดหลักการปรับตัวเชิงระบบ (Adaptive System Transformation) ซึ่งมุ่งให้สถานศึกษานำข้อมูลเชิงประจักษ์และบริบทพื้นที่มาใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดนี้สอดคล้องกับนโยบายไทยด้านการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งกำหนดให้โรงเรียนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการออกแบบระบบการเรียนรู้ตามความต้องการเฉพาะของพื้นที่ (OECD, 2020) ดังที่ จงรักฯ แส่นแอ่น และคณะ เน้นว่าการบริหารจัดการศึกษาไทยยังประสบปัญหาความไม่เชื่อมโยงระหว่างระดับนโยบายปฏิบัติ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาระบบการศึกษา การสร้างกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการจึงต้องมุ่งลดช่องว่างดังกล่าวและสร้างกลไกที่ทำให้การออกแบบเชิงนโยบายสามารถเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง (จงรักฯ แส่นแอ่น และคณะ, 2563)

2. แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์การ UNESCO เสนอกรอบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Framework) ซึ่งมองว่า “โรงเรียน” เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบการเรียนรู้ของสังคม การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ต้องขยายออกไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ โดยโรงเรียนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้เหล่านี้เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ UNESCO ยังเน้นสมรรถนะสำคัญของศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และทักษะดิจิทัล ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญในการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น (UNESCO, 2020) ในประเทศไทย แนวคิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง สมพงษ์ จิตระดับ ชี้ว่า ระบบการศึกษาท้องถิ่นจะเติบโตอย่างยั่งยืนได้เมื่อสามารถสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง โดยโรงเรียนต้องทำงานเชื่อมโยงกับครอบครัว แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายตามบริบทพื้นที่ ความคิดนี้สอดคล้องกับแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่เน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเท่าเทียม (สมพงษ์ จิตระดับ, 2563)

3. แนวคิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

แนวคิดด้านจิตวิทยาการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างพฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้เรียน โดยทฤษฎี Social Cognitive Theory ของ Bandura, A. ชี้ว่า ผู้เรียนพัฒนาความรู้และพฤติกรรมผ่านการสังเกตแบบอย่าง

(Modeling) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และความสามารถในการปรับตัว (Bandura, A., 2020) พิมพันธ์ เดชะคุปต์ อธิบายว่า การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์จำเป็นต้องสร้างระบบสนับสนุนหลายระดับ ได้แก่ ระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น เช่น กิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตของผู้เรียน การบูรณาการแนวคิดจิตวิทยาการเรียนรู้เข้ากับการจัดการศึกษาในพื้นที่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2562)

4. แนวคิดโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM)

School-Based Management: SBM เป็นแนวคิดสำคัญที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการ และกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดย Caldwell, B. J. & Harris, J. อธิบายว่า SBM ส่งผลให้โรงเรียนมีความยืดหยุ่นในการจัดสรรทรัพยากร พัฒนาบุคลากร และสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Caldwell, B. J. & Harris, J., 2021) กัญญารัตน์ แก้วกมล และคณะ พบว่า School-Based Management: SBM จะประสบความสำเร็จเมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์เชิงวิชาการ สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง และเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านงบประมาณ การบริหารบุคลากร และการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคี มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อน School-Based Management: SBM ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ (กัญญารัตน์ แก้วกมล และคณะ, 2564)

5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย

แนวคิด School-Family-Community Partnerships ของ Epstein, J. มองว่าความสำเร็จของผู้เรียนเกิดจากระบบความร่วมมือที่ประกอบด้วยโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ซึ่งทำงานประสานกันอย่างเป็นเอกภาพ นักเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือเข้มแข็งระหว่างสามภาคส่วนนี้มีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น มีพฤติกรรมเชิงบวก และมีทักษะชีวิตที่แข็งแกร่ง (Epstein, J. , 2020) วิจารย์ พานิช ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาแผนงาน กิจกรรม และนวัตกรรม การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนและมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิด การพัฒนาเครือข่ายที่เข้มแข็งระหว่างโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมความสามารถของโรงเรียนในการพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (วิจารย์ พานิช, 2564)

องค์ประกอบการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการ

การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้านที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากระบบการศึกษาท้องถิ่นมีความซับซ้อนทั้งในเชิงโครงสร้าง นโยบาย ทรัพยากร และบริบทพื้นที่ แนวคิดการบูรณาการจึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อสร้างความสอดคล้องระหว่างการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในชุมชน นักวิชาการสากล เช่น Fullan, M.; OECD ต่างชี้ว่าการปฏิรูปการศึกษาที่มีความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบทั้งหมดทำงานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ โดยมีโครงสร้างสนับสนุนที่ชัดเจนและมีกระบวนการติดตามประเมินผลที่ต่อเนื่อง (Fullan, M., 2021); (OECD, 2020) จากการวิจัยของ จงรักษ์ แสนแอ่น และคณะ ซึ่งระบุว่าปัญหาสำคัญของการศึกษาท้องถิ่นไทย คือ ความไม่เชื่อมโยงของระบบ ทั้งระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ รวมถึงระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาไม่เกิดผลเท่าที่ควร การสร้างองค์ประกอบ

การพัฒนาที่เป็นเอกภาพจึงเป็นหัวใจของกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการศึกษาท้องถิ่น (จงรักษ์ แสนแอ่น และคณะ, 2563) จากการสังเคราะห์งานวิจัย นโยบายการศึกษา และทฤษฎีทางการบริหาร สามารถจัดองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) การยกระดับคุณภาพวิชาการของผู้เรียน 3) การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน นี้เป็นโครงสร้างหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

1. การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน School-Based Management: SBM เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา โดยเน้นให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารจัดการตามบริบทของพื้นที่ Caldwell, B. J. & Harris, J. อธิบายว่า School-Based Management: SBM ช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับตัวต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างยืดหยุ่น ขณะเดียวกันยังทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วม (Shared Accountability) ระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาคุณภาพอย่างยั่งยืน (Caldwell, B. J. & Harris, J., 2021) แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2566–2570 ระบุว่า การกระจายอำนาจให้โรงเรียนต้องควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) งานวิจัยของ กิริยณภา หนูอินทร์ ชี้ว่าโรงเรียนที่ใช้ SBM อย่างมีประสิทธิภาพมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ (กิริยณภา หนูอินทร์, 2562) ได้แก่ 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงวิชาการ 2) โรงเรียนมีโครงสร้างการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง และ 3) ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของโรงเรียน สอดคล้องกับจงรักษ์ แสนแอ่น และคณะ พบว่า School-Based Management: SBM จะเกิดผลจริงต่อคุณภาพผู้เรียนเมื่อโรงเรียนสามารถจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส มีระบบติดตามงานชัดเจน และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ จึงไม่ใช่เพียงการกระจายอำนาจ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารโดยมุ่งให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น (จงรักษ์ แสนแอ่น และคณะ, 2563)

2. การยกระดับคุณภาพวิชาการของผู้เรียน

คุณภาพผู้เรียนเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความสำเร็จในการจัดการศึกษา การยกระดับคุณภาพผู้เรียนในบริบทของการศึกษาท้องถิ่นต้องเน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานและทักษะศตวรรษที่ 21 ควบคู่กัน โดยรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และ Outcome-Based Education (OBE) ซึ่งเน้นการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ที่วัดได้ ดังที่ Darling-Hammond, L. ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงาน การลงมือปฏิบัติ และการคิดขั้นสูงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาได้จริง (Darling-Hammond, L., 2020) งานวิจัยไทยของ อีรศักดิ์ สุขสันติกมล และพิชาณิกา เพชรสังข์ พบว่า การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เช่น การจัดทำโครงการ การเรียนรู้ฐานชุมชน หรือการใช้สถานการณ์ปัญหาในท้องถิ่น มีผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน (อีรศักดิ์ สุขสันติกมล และพิชาณิกา เพชรสังข์, 2568) ในยุคดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการยกระดับคุณภาพผู้เรียน UNESCO ยืนยันว่าเทคโนโลยีช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะดิจิทัลซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของพลเมืองยุคใหม่ (UNESCO, 2020) และจากการศึกษาของ ศศิญาณล เจริญผล และอภิชาติ สังข์ทอง พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นและมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะในโรงเรียนท้องถิ่นที่ขาดสื่อการสอนแบบดั้งเดิม (ศศิญาณล เจริญผล และอภิชาติ สังข์ทอง, 2563)

ดังนั้น การยกระดับคุณภาพผู้เรียนในบริบทท้องถิ่นต้อง ประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและชุมชน 3) การสนับสนุน

การเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งสามมิตินี้จำเป็นต้องผสมผสานกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนเติบโตทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ

3. การสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นอีกมิติหนึ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ เนื่องจากคุณลักษณะดังกล่าวสะท้อนความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมไทย แนวคิดด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น Social Cognitive Theory ของ Bandura, A. อธิบายว่า พฤติกรรมของผู้เรียนเกิดจากการสังเกตแบบอย่าง (Modeling) การเสริมแรงทางสังคม และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง (Enactive Learning) ซึ่งล้วนเกิดขึ้นได้ดีในบริบทของการศึกษาท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน (Bandura, A., 2020) สอดคล้องกับชาญวิทย์ หมุนอุดม ระบุว่าผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมชุมชน เช่น โครงการจิตอาสา การทำกิจกรรมวัฒนธรรม หรือการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัย และทักษะสังคมสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน (ชาญวิทย์ หมุนอุดม, 2565) สอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์์ เดชะคุปต์ ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของครอบครัว โรงเรียน และชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลพฤติกรรม และชุมชนต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (พิมพ์พันธ์์ เดชะคุปต์, 2562)

4. การสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา

เครือข่ายการศึกษาเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาศึกษาท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและยั่งยืน การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน ช่วยให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากร การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา เครือข่ายที่มีคุณภาพช่วยลดภาระของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถรับการสนับสนุนระดับต่าง ๆ เช่น การพัฒนาครู การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน หรือการได้รับทรัพยากรทางการศึกษาที่โรงเรียนไม่สามารถจัดหาได้เอง นอกจากนี้ความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยสร้างความเชื่อมโยงเชิงนโยบายระหว่างโรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยให้การพัฒนาศึกษาให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ตัวอย่างของเครือข่ายการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) เครือข่ายโรงเรียนในเขตพื้นที่เดียวกัน 2) การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อวิจัยและพัฒนาศึกษา 3) ความร่วมมือกับภาคธุรกิจในการสร้างทักษะอาชีพ และ 4) การสนับสนุนจากชุมชนในการจัดหาทรัพยากรหรือจัดกิจกรรม สอดคล้องกับ บุญเพิ่ม สอนภักดี ยืนยันว่าโรงเรียนที่มีเครือข่ายเข้มแข็งสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นได้ดีกว่าโรงเรียนที่ทำงานลำพัง เครือข่ายยังช่วยลดภาระของโรงเรียน ทำให้เข้าถึงทรัพยากรที่หลากหลาย เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ เทคโนโลยี หรือสื่อการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถสนับสนุนได้ (บุญเพิ่ม สอนภักดี, 2559)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยังเน้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับพื้นที่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) เครือข่ายจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ แต่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว องค์กรประกอบทั้ง 4 ด้าน จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ระบบการศึกษาท้องถิ่นโดยการประสานทั้งด้านการบริหาร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เมื่อองค์กรประกอบเหล่านี้ทำงานสอดประสานกัน นำไปสู่การสร้างระบบการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการที่มีความยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการสู่ความยั่งยืนของชุมชน

กระบวนการบูรณาการเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น

การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัยเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎีหรือการกำหนดนโยบายระดับชาติเท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องมีกระบวนการปฏิบัติที่เชื่อมโยงข้อมูล บริบท และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ กระบวนการบูรณาการจึงทำหน้าที่เป็นโครงสร้างกลางที่ประสานการทำงานของโรงเรียน ครอบครัว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาคธุรกิจ และหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้การพัฒนาเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมทั้งในเชิงคุณภาพผู้เรียน เชิงนโยบาย และเชิงสังคม

Fullan, M. อธิบายว่าการปฏิรูปการศึกษาที่มีความยั่งยืนต้องมีกระบวนการที่ “ค่อยเป็นค่อยไป แต่ต่อเนื่อง” โดยเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับมีส่วนร่วมในการคิด การออกแบบ และการดำเนินงาน (Fullan, M., 2021) ขณะที่ OECD ย้ำว่าการศึกษาท้องถิ่นต้องมีระบบวางแผน การจัดการ การติดตาม และการประเมินผลที่เชื่อมโยงกันเป็นวงจร มิฉะนั้นคุณภาพการศึกษาจะไม่สามารถปรับตัวตามสถานการณ์และความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง (OECD, 2020) จากการสังเคราะห์แนวคิดจาก Fullan, M.; OECD; Epstein, J. และกรอบการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2566 - 2570 ที่สามารถกำหนดกระบวนการบูรณาการเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นได้เป็น 4 ขั้นตอน (Fullan, M., 2021); (OECD, 2020); (Epstein, J. , 2020) ได้แก่

1. ขั้นการวางแผน การวางแผนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของวงจรการพัฒนา เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และกลยุทธ์ในการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น แนวคิดการวางแผนแบบบูรณาการต้องตั้งอยู่บนหลักการดังต่อไปนี้ 1) ใช้ข้อมูลจริงเป็นฐาน 2) สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ 3) มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและ 4) เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาท้องถิ่น

1.1 การใช้ข้อมูลเป็นฐานการวางแผน OECD ระบุว่า การวางแผนการศึกษาที่มีคุณภาพต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้เรียน ครู ครอบครัว และชุมชนอย่างเป็นระบบ ข้อมูลที่สำคัญ (OECD, 2020) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายชั้น รายการกลุ่มสาระ คะแนนการอ่านรู้เรื่องและการคิดวิเคราะห์ พฤติกรรมการมาเรียน ปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม สถานะครอบครัวและสังคม และทุนชุมชนและทรัพยากรทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับธีรศักดิ์ สุขสันติกมล และพิชาณิกา เพชรสังข์ พบว่า โรงเรียนที่ใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์และบริบทครอบครัวเป็นหลักในการวางแผนสามารถออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนได้จริง (ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล และพิชาณิกา เพชรสังข์, 2568) ขณะที่งานของ สวัสดิ์ วันงูา ยืนยันว่าการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชนช่วยให้ครูเข้าใจปัญหาของผู้เรียนอย่างลึกซึ้งมากขึ้น (สวัสดิ์ วันงูา, 2564)

1.2 การวิเคราะห์บริบทและทุนชุมชน การศึกษาท้องถิ่นมีความโดดเด่นตรงที่มีทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรชุมชนที่แตกต่างกัน การวางแผนจึงต้องวิเคราะห์องค์ประกอบเหล่านี้ให้ชัดเจน ภัยธรรมชาติ แก้วกมล และคณะ พบว่า การประเมินทุนวัฒนธรรมก่อนเริ่มโครงการการศึกษา ช่วยให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและ มีความร่วมมือเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (ภัยธรรมชาติ แก้วกมล และคณะ, 2564)

1.3 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน Epstein, J. ยืนยันว่าคุณภาพการศึกษาจะเพิ่มขึ้นเมื่อผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทร่วมในการวางแผน โรงเรียนที่เปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น หรือนวัตกรรมการเรียนรู้ จะสามารถออกแบบการเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากกว่าโรงเรียน ที่กำหนดแผนแบบบนลงล่าง (Top-down) (Epstein, J. , 2020)

2. ขั้นตอนการจัดการศึกษา ขั้นตอนการจัดการศึกษาเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้แผนพัฒนาการศึกษากลายเป็นการปฏิบัติจริง ในโรงเรียนและชุมชน การจัดการศึกษาแบบบูรณาการต้องครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการและด้านการจัดการ เรียนรู้ โดยต้องเน้นการเชื่อมโยงทรัพยากร บุคคล และแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบเดียวกัน

2.1 การบริหารจัดการแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน School-Based Management (SBM) ทำให้ โรงเรียนมีความคล่องตัวในการบริหารทรัพยากรและบุคลากร Caldwell, B. J. & Harris, J. อธิบายว่าระบบนี้ช่วยให้ โรงเรียนสามารถวางแผนการใช้ทรัพยากรตามบริบทจริง (Caldwell, B. J. & Harris, J., 2021) เช่น จัดสรรครู ให้เหมาะสมกับความสามารถ ปรับปฏิทินสถานศึกษาตามฤดูกาลหรือวิถีชุมชน บริหารงบประมาณร่วมกับ คณะกรรมการสถานศึกษา และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นที่ สอดคล้องกับ กิริยณภา หนูอินทร์ พบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงวิชาการ (Instructional Leadership) มีความสามารถในการผลักดันครู ให้ปรับการสอน ใช้นวัตกรรม และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน (กิริยณภา หนูอินทร์, 2562)

2.2 การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ การจัดการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงทั้ง “หลักสูตร - ชีวิตจริง - ชุมชน” (Darling-Hammond, L., 2020) ระบุว่า การเรียนรู้ที่มีคุณภาพต้อง ประกอบด้วย 1) Active Learning 2) การเรียนรู้ จากประสบการณ์ (Experiential Learning) 3) การเรียนรู้จากโครงงาน (Project-Based Learning) และ 4) การเรียนรู้ ฐานชุมชน (Community-Based Learning) สอดคล้องกับ นิคม นาคอ้าย ยืนยันว่าการใช้ฐานชุมชน เช่น วัด แหล่ง อาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น (นิคม นาคอ้าย, 2565) ขณะทำงาน ของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ที่ชี้ว่าการเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ ช่วยให้ผู้เรียนนั้นเกิดความเข้าใจจริงและ ความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2563)

2.3 การใช้ทรัพยากรชุมชนเป็นฐาน ชุมชนเป็น “คลังความรู้” ที่สำคัญในระบบการศึกษาท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ช่างฝีมือ ผู้รู้ท้องถิ่น) อาชีพ วัด มัสยิด สถานที่ศาสนา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ หน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น สอดคล้องกับบุญเพิ่ม สอนภักดี พบว่า โรงเรียนที่ใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างกิจกรรมที่ผู้เรียนมีความหมาย เช่น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านผู้สูงอายุ การเรียนรู้อาชีพผ่าน วิชาหจกชุมชน การศึกษาสิ่งแวดล้อมผ่านพื้นที่จริง การใช้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรจึงเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ และแหล่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปพร้อมกัน (บุญเพิ่ม สอนภักดี, 2559)

3. ขั้นตอนการติดตาม การติดตาม คือ กระบวนการเก็บข้อมูลระหว่างการทำงานเพื่อดูความก้าวหน้า ปัญหา และการดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่อง การติดตามที่มีคุณภาพช่วยให้โรงเรียนเห็นปัญหาทันทีและสามารถ ปรับแก้ไขได้อย่างทันท่วงที โดยไม่ต้องรอผลปลายภาคเรียนตามแนวคิดของ Continuous Monitoring ของ UNESCO รูปแบบการติดตาม ประกอบด้วย 1) การสังเกตชั้นเรียน 2) การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้รายหน่วย/รายบท 3) การประเมินความร่วมมือของชุมชน 4) การประชุม PLC เพื่อสะท้อนผล และ 5) การเก็บข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียน อย่างสม่ำเสมอ (UNESCO, 2022) นพรัตน์ ชัยเรือง ระบุว่าโรงเรียนท้องถิ่นที่มีระบบติดตามผลแบบรายสัปดาห์หรือ

รายหน่วยการเรียนรู้สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ได้เร็วกว่าการใช้การประเมินเฉพาะปลายปี เพราะข้อมูลนำไปสู่การแก้ไขทันที ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา การติดตามช่วยให้ผู้บริหารเห็นความสอดคล้องของการใช้ทรัพยากรกับแผนพัฒนา และทำให้การกำกับดูแลมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นข้อกำหนดสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น 2566 - 2570 (นพรัตน์ ชัยเรือง, 2565)

4. ขั้นการประเมินผล การประเมินผลเป็นขั้นตอนสรุปและสะท้อนภาพรวมของการพัฒนา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนรอบถัดไป ตามแนวคิดของ Darling-Hammond, L. การประเมินผลต้องไม่ใช่เพียงการวัดคะแนน แต่ต้องประเมินความก้าวหน้าเชิงระบบทั้งระดับผู้เรียน ครู โรงเรียน และชุมชนประเภทของการประเมินประกอบด้วย 1) การประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน 2) การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู 4) การประเมินความร่วมมือของชุมชน-ผู้ปกครอง และ 5) การประเมินประสิทธิภาพการใช้งบประมาณและทรัพยากร (Darling-Hammond, L., 2020) บุญเพิ่ม สอนภักดี พบว่า การประเมินผลที่มีข้อมูลหลากหลาย (Multi-Source Evaluation) ช่วยให้โรงเรียนมีข้อมูลที่รอบด้านมากกว่าการใช้คะแนนสอบเพียงอย่างเดียว (บุญเพิ่ม สอนภักดี, 2559)

กระบวนการบูรณาการเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น สะท้อนถึงการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นระบบเชื่อมโยงทุกภาคส่วน และทำให้การพัฒนามีความต่อเนื่องตามหลักวงจร PDCA แต่มีลักษณะเฉพาะเพื่อใช้ในระดับการศึกษาท้องถิ่น การดำเนินงานในทุกขั้นตอนจะช่วยให้โรงเรียนและชุมชนทำงานร่วมกัน อย่างมีเป้าหมายเดียวกัน นำไปสู่การสร้างระบบการศึกษาที่เข้มแข็งและตอบสนองต่อการพัฒนาชุมชน อย่างแท้จริง

การประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการสู่ความยั่งยืนของชุมชน

การประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนบนฐานชุมชน จำเป็นต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเรื่องการบูรณาการร่วมกัน (Collaborative Integration) ตาม Fullan, M. เน้นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายด้าน และต้องมีการขับเคลื่อนเชิงระบบ (System-wide Change) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนจริง ไม่ใช่เพียงผลลัพธ์เชิงกิจกรรมระยะสั้น (Fullan, M., 2021) แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 - 2570 ได้ย้ำว่า ความยั่งยืนของการศึกษาเกิดจากการพัฒนาอย่างบูรณาการใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านคุณภาพผู้เรียน มิติด้านระบบสนับสนุน และมิติด้านความร่วมมือของชุมชน กระบวนการนี้จะช่วยยกระดับโรงเรียนท้องถิ่นให้มีสมรรถนะในการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงบริบทจริงของพื้นที่ และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565)

1. ความสำคัญของการประยุกต์ใช้แนวทางเชิงบูรณาการในบริบทท้องถิ่น การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นไม่สามารถใช้แนวคิดมาตรฐานกลางเพียงอย่างเดียวได้ เพราะบริบทของพื้นที่มีความสำคัญกับเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และทุนชุมชนที่แตกต่างกัน (UNESCO, 2022) การประยุกต์ใช้แนวทางจึงต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ทุนทางสังคม เช่น ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ ภัยญารัตน์ แก้วกมล และคณะ สะท้อนว่าโรงเรียนที่นำทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้จะสามารถสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนและแรงจูงใจของผู้เรียนได้มากกว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิม (ภัยญารัตน์ แก้วกมล และคณะ, 2564) ในขณะเดียวกัน การใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น วัด มัสยิด ศูนย์เรียนรู้ แหล่งศิลปะพื้นบ้าน หรือกลุ่มอาชีพท้องถิ่น จะช่วยสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายเชื่อมโยงกับชีวิตจริงตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura, A. ซึ่งชี้ว่าผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและการลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ดังกล่าวจึงไม่ใช่เพียงการรับข้อมูล แต่เป็นประสบการณ์สร้างสรรค์ที่นำไปสู่ทักษะชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Bandura, A., 2020)

2. การประยุกต์ใช้แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา การบริหารจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น ต้องใช้หลักการ School-Based Management (SBM) ซึ่งเน้นความเป็นอิสระของโรงเรียน การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ และการบริหารแบบยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่ (Caldwell, B. J. & Harris, J., 2021) การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนี้ ควรเริ่มจากการให้อำนาจโรงเรียนในการออกแบบกิจกรรมพัฒนา การใช้ทรัพยากร และการกำกับการสอน โดยมีผู้ปกครองและชุมชนร่วมตัดสินใจในระดับคณะกรรมการสถานศึกษา สอดคล้องกับ สุวิมล ว่องวานิช ที่พบว่า ผู้บริหารที่ใช้ภาวะผู้นำเชิงวิชาการ (Instructional Leadership) จะสามารถผลักดันให้ครูพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น และช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระยะยาว (สุวิมล ว่องวานิช, 2563) ในการประยุกต์ใช้แนวทางนี้ จึงควรมุ่งเน้นการฝึกอบรมครูต่อเนื่อง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการสนับสนุนให้ครูออกแบบสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทพื้นที่ นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ควรประยุกต์ใช้ Active Learning, Project-Based Learning, Problem-Based Learning และ Community-Based Learning เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะศตวรรษที่ 21 ตามกรอบของ UNESCO เช่น ทักษะ คณิตศาสตร์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (UNESCO, 2020) ซึ่ง Darling-Hammond, L. ระบุว่า เป็นทักษะสำคัญสำหรับการปรับตัวต่อโลกยุคใหม่ (Darling-Hammond, L., 2020)

3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับ การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นจะยั่งยืนได้ต่อเมื่อ ชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วมของการศึกษา (Collective Ownership) ตามแนวคิดของ Epstein, J. ความหมายของการมีส่วนร่วมต้องไม่จำกัดเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณหรือร่วมกิจกรรม แต่ต้องรวมถึงการกำหนดนโยบาย การออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญา และการร่วมประเมินผลความสำเร็จของผู้เรียน (Epstein, J., 2020) บุญเพิ่ม สอนภักดี ระบุว่า โรงเรียนที่มีเครือข่ายเข้มแข็งสามารถสร้างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ได้อย่าง หลากหลาย เช่น การพาผู้เรียนฝึกอาชีพในชุมชน การร่วมกิจกรรมวัฒนธรรม และการวิจัยชุมชนเชิงปฏิบัติ ซึ่งช่วย เพิ่มความตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นในอนาคต การประยุกต์ใช้ความร่วมมือควร ประกอบด้วย 1) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน-อปท. ในการจัดทำแผนพัฒนา 2) การสร้างเครือข่ายสถานศึกษา ในพื้นที่ 3) การทำ MOU ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาและภาคเอกชน 4) การนำผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการติดตาม พฤติกรรมและพัฒนาการผู้เรียน 5) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม ดังกล่าวจะช่วยให้โรงเรียนไม่ทำงานเพียงลำพัง ตลอดจนทำให้ชุมชนรู้สึกผูกพันกับโรงเรียนมากขึ้น (บุญเพิ่ม สอนภักดี, 2559)

4. การประยุกต์ใช้ระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาจะไม่ยั่งยืนหากไม่มี ระบบติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพ Aburizaizah, S. J. และ OECD ระบุว่า การประเมินผลเชิงระบบจะทำให้ เห็นทั้งผลลัพธ์ของผู้เรียน คุณภาพการสอน และประสิทธิภาพการบริหาร การประเมินต้องอาศัยข้อมูลจริง ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น ผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน พฤติกรรมในชั้นเรียน ความร่วมมือของชุมชน และประสิทธิภาพ การใช้งบประมาณ (Aburizaizah, S. J., 2021); (OECD, 2020) นพรัตน์ ชัยเรือง พบว่า โรงเรียนที่มีการติดตามผล รายหน่วยการสอนและมีการประชุม PLC สม่าเสมอสามารถยกระดับผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ได้เร็วกว่าโรงเรียนที่ไม่มี ระบบติดตามแบบต่อเนื่อง ผลการประเมินควรนำไปใช้ในการวางแผนรอบถัดไป ทำให้เกิดวงจรพัฒนาอย่างไม่มี ที่สิ้นสุด (Continuous Improvement Cycle) (นพรัตน์ ชัยเรือง, 2565)

5. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อความยั่งยืนบนฐานชุมชน แนวทางการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิง บูรณาการถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวก ได้แก่ 1) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นและมีทักษะชีวิตที่เข้มแข็ง 2) ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการสอนและเทคโนโลยีมากขึ้น 3) โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการ ที่โปร่งใสและตอบโจทย์พื้นที่ 4) ชุมชนเกิดความร่วมมือเข้มแข็งและมีความเป็นเจ้าของร่วม 5) อัตลักษณ์ท้องถิ่น ถูกนำมาใช้สร้างคุณค่าในกระบวนการเรียนรู้ และ 6) เกิดความยั่งยืนทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน

ดังนั้น การศึกษาจะไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน และการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและเครือข่ายทางการศึกษาการประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นควรคำนึงถึงการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ต้องตระหนักถึงความท้าทายต่าง ๆ เช่น ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี พร้อมทั้งมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นแบบบูรณาการสู่ความยั่งยืนของชุมชน จึงแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยบูรณาการแนวทางการศึกษาท้องถิ่นแบบบูรณาการสู่ความยั่งยืนบนฐานชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) บริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) ยกระดับคุณภาพด้านวิชาการของผู้เรียน 3) สร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และ 4) สร้างและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเชิงบูรณาการจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของการศึกษา การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และการสร้างความเข้มแข็งให้แกชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นและประเทศในระยะยาว ดังนั้นแนวทางนี้จึงเป็นความท้าทายและโอกาสสำคัญสำหรับทุกภาคส่วน ในการร่วมกันพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น เพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่าสำหรับเยาวชนและชุมชน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความทุ่มเทอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ให้การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและชุมชน ซึ่งการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นแบบบูรณาการสู่ความยั่งยืนของชุมชน ไม่เพียงแต่เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่ยังเป็นการสร้างรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ดังนั้นการลงทุนในการศึกษาท้องถิ่น จึงเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตพลเมืองของประเทศชาติอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2563). การคิดเชิงวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- กัญญารัตน์ แก้วกมล และคณะ. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1), 75-91.
- กิริยณภา หนูอินทร์. (2562). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน School-Based Management. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 1(4), 33-39.
- จรงักษ์ แสนอ่อน และคณะ. (2563). ระบบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และเทศบาลนครนครปฐม จังหวัดนครปฐม. Journal of Administrative and Management Innovation, 8(3), 78-93.

- ชาญวิทย์ หมุนอุดม. (2565). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 7(1), 103-114.
- ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล และพิชาณิกา เพชรสังข์. (2568). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษาและความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 16(1), 223-237.
- นพรัตน์ ชัยเรือง. (2565). องค์ประกอบระบบติดตามและประเมินการนำผลการประเมินคุณภาพไปในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับหน่วยงานต้นสังกัด. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 14(1), 207-217.
- นิคม นาคอ้าย. (2565). การศึกษาสภาพการบริหารตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลตำบล จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(4), 59-70.
- บุญเพิ่ม สอนภักดี. (2559). รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(4), 99-113.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2562). การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2564). ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศศิญาณม เจริญผล และอภิชาติ สังข์ทอง. (2563). ผลการใช้สื่อดิจิทัลประกอบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชาฟิสิกส์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา, 3(1), 19-29.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2563). การพัฒนารูปแบบ กลไก และแนวโน้มผลกระทบ ของนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ในจังหวัดสตูล. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สวัสดี วันอุษา. (2564). การพัฒนารูปแบบการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิมล ร่วงวานิช. (2563). การวิจัยการออกแบบทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Aburizaizah, S. J. (2021). Data-Informed Educational Decision Making to Improve Teaching and Learning Outcomes of EFL. Journal of Education and Learning, 10(5), 17. <https://doi.org/10.5539/jel.v10n5p17>
- Bandura, A. (2020). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. Psychology the Journal of the Hellenic Psychological Society, 12(3), 313. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23964
- Caldwell, B. J. & Harris, J. (2021). School-based management and educational outcomes. London: Routledge.
- Darling-Hammond, L. (2020). The right to learn: A blueprint for creating schools that work. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- Epstein, J. (2020). School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools. New York: Westview Press.
- Fullan, M. (2021). The new meaning of educational change. (6th ed.). New York: Teachers College Press.

OECD. (2020). Education 2030: The future of education and skills. Paris: OECD Publishing.

UNESCO. (2020). Education for sustainable development: A roadmap. Paris: UNESCO Publishing.

_____. (2022). Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris: UNESCO.